

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

УДК [373.2.015.31:172.15]:373.2.064.1

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ ТА БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Лариса Журавльова, Альона Солонська

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розкрито значення понять «взаємодія» та «патріотична вихованість дітей старшого дошкільного віку». Проаналізовано праці вчених, присвячені патріотичному вихованню старших дошкільників та взаємодії педагогів і батьків у цьому контексті. Характеризовано різноманітні форми роботи з батьками: індивідуальні та групові, колективні, наочно-інформаційні, творчі. Визначено найбільш ефективні форми та методи взаємодії педагогів і батьків, спрямовані на формування у дітей патріотичної вихованості. До них належать: семінари-практикуми, тренінги, анкетування, «Точка зору», «Батьківський турнір», «Родинний аукціон», педагогічний всеобуч, проектна діяльність, Case-study, брейн-ринг.

Аннотация:

Журавлёва Лариса, Солонская Алёна. Усовершенствование форм и методов взаимодействия педагогов и родителей в процессе формирования патриотической воспитанности у старших дошкольников. В статье раскрыто значение понятий «взаимодействие» и «патриотическая воспитанность детей старшего дошкольного возраста». Проанализированы труды ученых, посвященные патриотическому воспитанию старших дошкольников и взаимодействию педагогов и родителей в этом контексте. Охарактеризованы различные формы работы с родителями: индивидуальные и групповые, коллективные, наглядно-информационные, творческие. Определены наиболее эффективные формы и методы взаимодействия педагогов и родителей, направленные на формирование у детей патриотической воспитанности. К ним относятся: семинары-практикумы, тренинги, анкетирование, «Точка зрения», «Родительский турнир», «Семейный аукцион», педагогический всеобуч, проектная деятельность, Case-study, брейн-ринг.

Resume:

Zhuravlova Larysa, Solonska Alyona. Improving the forms and methods of interaction between teachers and parents in the process of forming patriotic upbringing in senior preschoolers.

The article reveals the meaning of the concepts of "interaction" and "patriotic education of children of senior preschool age". The works of scientists devoted to the patriotic education of senior preschoolers and the interaction of teachers and parents in this context are analyzed. Various forms of work with parents are characterized: individual and group, collective, visual-informational, creative. The most effective forms and methods of interaction between teachers and parents, aimed at the formation of patriotic upbringing in children, are determined. They include: workshops, trainings, questionnaires, "Point of View", "Parent Tournament", "Family Auction", pedagogical general education, project activities, Case-study, brain-ring.

Ключові слова:

взаємодія; патріотична вихованість; форми роботи з батьками; старші дошкільники.

Ключевые слова:

взаимодействие; патриотическая воспитанность; формы работы с родителями; дети старшего дошкольного возраста.

Key words:

interaction; patriotic education; forms of work with parents; children of preschool age.

Постановка проблеми. Актуальність порушеної у статті проблеми визначається тим, що формування патріотично вихованої особистості не може бути повноцінним без цілеспрямованої виховної роботи з боку вихователів та батьків. У процесі взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків з питань патріотичного виховання старших дошкільників дітей привчають до спостереження, обговорення дій, думок, емоцій. За ефективної підтримки вихователів та батьків дитина виявляє інтерес до засвоєння традицій, учиться шанувати державну символіку, прагне більше дізнатися про події, що відбулися в історії українського народу тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті теми дослідження проаналізовано праці І. Беха, Л. Велитченко, О. Дроботій, О. Кіян, М. Корнєва, А. Коваленко, М. Кривоніс, Т. Куликової, Н. Миржі, А. Шиголевої,

Є. Щепанського, у яких розглядається поняття «взаємодія», а також роботи Ю. Зубцової, І. Котеневої, П. Левицької, Т. Маланюк та ін., у яких розкривається сутність патріотичної вихованості дітей. Формам і методам роботи з батьками присвячено дослідження Т. Валентьєвої, Н. Веретенникової, Н. Каньоса, І. Колєнської, І. Молодушкіної, О. Рудік, Ю. Тонкової, Т. Федірчик.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення різноманітних форм і методів взаємодії педагогів та батьків, спрямованих на формування у дітей старшого дошкільного віку патріотичної вихованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з теми дослідження, з'ясуємо значення поняття «взаємодія». У «Філософському енциклопедичному словнику» воно трактується як «філософська категорія, що відображає

особливий тип відношень між об'єктами, за якого кожний об'єкт діє (впливає) на інші об'єкти, зумовлюючи їхні зміни, і водночас зазнає дії (впливу) з боку кожного з цих об'єктів, що своєю чергою призводить до зміни його стану». Дія кожного об'єкта на інший об'єкт зумовлена як власною активністю об'єкта, виявом його динаміки, так і реакцією об'єкта на дію інших об'єктів (*Філософський Енциклопедичний Словник*, 2002, с. 77).

З погляду психології, взаємодія – це «процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) одне на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв'язок. Особливістю взаємодії є її причинна обумовленість. Кожна зі сторін, що взаємодіє, виступає причиною іншої та наслідком одночасного зворотного впливу протилежної сторони, що зумовлює розвиток об'єктів та їхніх структур. Якщо під час взаємодії виявляються протиріччя, то вона стає джерелом саморуху й саморозвитку» (Шапар, 2007, с. 46).

У «Педагогічному енциклопедичному словнику» Б. Бім-Бада зазначено, що педагогічна взаємодія передбачає «процес, що відбувається між педагогом і тим, кого виховують... і спрямований на розвиток особистості навчаюваного. Педагогічна взаємодія ґрунтується на співробітництві, що є початком нового соціального життя людини» (Б. Бім-Бад, 2002, с. 33).

Вихідними в концепціях педагогічної взаємодії, проаналізованих Л. Велитченко (2006), є поняття «вплив» (Ж. Меньшикова), «спільна діяльність» (Л. Нечаєва), «спільна праця» (О. Киричук), «співпраця» (Н. Литвинова), «міжособистісні стосунки» (В. Ляудіс), «міжособистісна взаємодія» (Я. Коломінський).

Поняття «взаємодія» в педагогічному словнику за редакцією К. Крутій, та О. Фунтікової тлумачиться як категорія, що відтворює процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємну зумовленість, зміну стану, взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого (Крутій, & Фунтікова, 2010, с. 35).

Вивчення праць І. Бега, О. Дроботій, О. Кіян, М. Корнева, А. Коваленко, М. Кривоніс, Т. Куликової, Н. Миржі, А. Шиголевої, Є. Щепанського дало підставу трактувати поняття «взаємодія» як систему взаємозумовлених індивідуальних дій суб'єктів, що спрямовані на реалізацію їх спільної діяльності та пов'язані причинною залежністю, за якої поведінка кожного з учасників є одночасно і стимулом, і реакцією на поведінку інших.

У контексті нашого дослідження, крім поняття «взаємодія», потребує пояснення і поняття «патріотична вихованість», яке ми визначаємо як інтегральну динамічну особистісну властивість,

що відображає почуття любові до Батьківщини, до людей, країни, ціннісне ставлення до родини, обізнаність із національною символікою, державними святами, традиціями, історичними подіями тощо і втілюється в поведінці дитини через її гуманістичні переживання.

Сутність патріотичної вихованості розкрито в дослідженнях Ю. Зубцової, І. Котеневої, П. Левицької, Т. Маланюк, а її структура, відповідно до різних вікових категорій, – у дисертаціях останніх років: С. Волошин, О. Квас, М. Качур (молодший шкільний вік); В. Гарнійчук, Т. Маланюк, Р. Петронговський (підлітковий вік); О. Жаровська, Т. Філімонова (юнацький вік).

Форми співробітництва закладів дошкільної освіти з батьками старших дошкільників, взаємодію вихователів і батьків висвітлено в роботі Т. Валентьєвої (2013), а особливості співробітництва вихователів з родинами дітей, які вступають у заклад дошкільної освіти, – у дослідженні І. Коленської (2018).

У контексті нашої статті розглянемо більш детально класифікацію форм взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками.

Як свідчать матеріали роботи О. Рудік, та І. Молодушкіної, «найчастіше використовують індивідуальні та групові форми та методи взаємодії педагогів закладів дошкільної освіти з батьками. Індивідуальними вважають вступне анкетування, попереднє відвідування дитсадка батьками, співбесіди, консультації, відвідування педагогами вихованців удома, телефонний зв'язок. Метою таких форм та методів є обмін думками з того чи іншого питання щодо виховання дітей; активна участь і вихователя, і батьків» (Рудік, & Молодушкіна, 2013).

Серед групових форм ці автори виокремлюють «батьківські збори, лекції, практикуми, дні відкритих дверей, групові консультації, тренінгові заняття, круглі столи, виставки результатів творчості дітей, свята, клуби взаємодопомоги, школу молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми, засідання батьківського комітету, створення груп батьків-порадників, опитування, родинний клуб, клуб спілкування, клуб взаємодопомоги» (Рудік, & Молодушкіна, 2013, с. 13).

Також наявні колективні та наочно-інформаційні форми. До колективних форм взаємодії, на думку О. Рудік, та І. Молодушкіної (2013), належать: «батьківські збори та конференції, тематичні зустрічі, дні відкритих дверей, перегляд святкових ранків та розваг, спільні свята, спортивні розваги, дні іменинників, спільні суботники, спільні родинні свята, виставки, конкурси, години відвертої розмови, відпочинок у вихідні дні, зустрічі з адміністрацією дитячого садка» (с. 13).

Назвемо також наочно-інформаційні форми роботи: «батьківські куточки, тематичні стенди, ширми, планшети, дошка оголошень, інформаційні листи, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні зошити, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання, виставки дитячих робіт; реклама книг, публікації в періодиці, у мережі Інтернет, відеофрагменти або фото організації різних видів діяльності, режимних моментів, занять. Ці форми ознайомлюють батьків з умовами, завданнями, змістом і методами виховання дітей, сприяють подоланню поверхових суджень про роль дитячого садка, надають практичну допомогу сім'ї» (Рудік, & Молодушкіна, 2013, с. 13). Так, наприклад, в аспекті патріотичного виховання привертає увагу цікава серія розвивальних прописів «Мальовнича Україна» І. Цепової (2016), метою яких є не тільки навчити дитину каліграфічно писати та відтворювати орнаменти, а й ознайомити з побутом і традиціями українського народу.

З'ясовано, що достатньо новою, але ефективною формою взаємодії педагогів закладу дошкільної освіти з батьками є семінари-практикуми та тренінги для батьків. Їх організовують за результатами анкетування батьків, об'єднуючи за умовними мікрогрупами, для кожної з яких розробляється окремий план роботи, що передбачає теоретичне ознайомлення з проблемою та практичне подолання конкретних ситуацій. Паралельно відбувається робота з дітьми над цією проблемою, що сприяє визначенню позицій дитини та дорослого (Рудік, & Молодушкіна, 2013, с. 14). Наприклад, доволі актуальними є тренінги з патріотичного виховання, зокрема тренінг «З Україною в серці», розроблений І. Бехом, В. Кириченко, та Ж. Петровичем (2016).

Т. Валентьєва (2013, с. 126), покликаючись на думку Ю. Тонкової, та Н. Веретеннікової, зауважує, що під час планування тієї чи іншої форми роботи з батьками потрібно керуватися такими вимогами: «оригінальність», «затребуваність», «інтерактивність». Щодо самих форм, то їх пропонується поділяти на: інформаційно-аналітичні (анкетування, усне опитування, «поштова скринька»); наочно-інформаційні (батьківські служби, мінібібліотека, інформаційні стенди, випуск газет); пізнавальні (батьківські вітальні, нетрадиційні батьківські збори, усні журнали, екскурсії); дозвілєві (свята, спільне дозвілля, акції, участь батьків у конкурсах, виставках).

Аналізуючи різні форми роботи закладів дошкільної освіти з батьками, ми дійшли висновку, що ефективним може бути поєднання різних форм роботи з батьками. Так, актуальними є творчі форми роботи з батьками (театралізовані

вистави, конкурси тощо), у яких можуть також брати участь діти, вихователі та інші члени родини; вербальні та наочні форми роботи (аудіозаписи, відеозаписи, виставки дитячих робіт, дискусійні групи).

Для ефективної взаємодії вихователів та батьків слід залучати батьків до роботи у гуртках, до виступів, присвячених патріотичному вихованню, до участі в різноманітних заняттях та іграх з дітьми, до екскурсій. Необхідно навчити батьків спостерігати за поведінкою дитини, розуміти та відкривати нові її риси, спонукати батьків до самоосвіти.

Однією з важливих форм і методів взаємодії педагогів і батьків є діалог, про що свідчать роботи, присвячені педагогіці партнерства та її основному принципу «діалог – взаємодія – взаємоповага». Водночас, як твердять І. Бех, Н. Бібік, Г. Назаренко та інші вчені, насамперед у стосунках мають бути доброзичливість, позитивне ставлення та довіра.

За Т. Федірчик (2019), педагогіка партнерства передбачає лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків) та соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність взяття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей). У дослідженні ми спираємося на рівність сторін, урахування індивідуальних потреб батьків та їхніх дітей і вважаємо, що ефективними в роботі з батьками є інтерактивні форми, які передбачають діалог як основну форму спілкування учасників. Під час такої діяльності реалізуються всі сторони спілкування: інформативна, тобто передача та збереження інформації; інтерактивна – організація спільної діяльності, взаємодія; перцептивна – сприймання й розуміння людини людиною (с. 50–54).

Серед форм роботи з батьками Н. Каньоса (2015) виділяє такі: «Точка зору» – форма, що передбачає колективне обговорення педагогічної чи психологічної проблеми, вільний обмін думками, де кожен учасник доводить свій погляд, обстоює свою думку; «Батьківський турнір» – форма роботи, коли батьки як учасники турніру одержують спеціальні домашні завдання, до яких готуються заздалегідь, обмірковують їх виконання (для проведення турніру зазвичай обирають ведучого та журі); «Родинний аукціон» – форма роботи з батьками, спрямована на активний обмін новими ідеями, думками, родинними виховними знахідками, їх захист і пропаганда (с. 28–38).

Крім того, у роботі з батьками та вихователями можна також використовувати педагогічний всеобуч, запропонований І. Коленською (Коленська, 2018, с. 95–98), який здатен допомогти в ознайомленні з народним

педагогічним досвідом та досягненнями вітчизняної і зарубіжної наукової педагогіки, з урахуванням специфіки виховання дітей у сім'ї (соціальні, демографічні, світоглядні та етнографічні особливості).

Ефективним та актуальним інтерактивним методом співпраці з батьками, на нашу думку, є проєктування. Проєктна діяльність – унікальна, оскільки дає змогу поєднувати різні форми та методи здобуття інформації. У межах проведеної нами експериментальної роботи проєкт «З любов'ю до Батьківщини» дав змогу залучити до нього батьків, запропонувавши їм широке коло цікавих заходів. Розроблення проєкту відбувалося за нашої ініціативи, а його реалізація – завдяки активній участі вихователів і батьків. Уважаємо, що наш проєкт може бути корисним і для інших закладів дошкільної освіти, адже він є дослідницьким та педагогічно значущим. До того ж сконструйований зусиллями батьків та вихователів, він може бути гнучким до певних змін.

Алгоритм роботи над проєктом «З любов'ю до Батьківщини» передбачав три етапи: 1. Організація проєкту (під час зустрічей вихователів з батьками було визначено тему проєкту). Формулювання проблематики відбувалося в межах патріотичного виховання (на цьому етапі було визначено джерела інформації (енциклопедії, електронні видання, відео- та фотоматеріали тощо). 2. Планування діяльності в проєкті (вихователі і батьки узгоджували перелік заходів, які були б корисними та цікавими саме для здійснення подальшого виховного впливу на патріотичну вихованість дітей). Під час обговорення проєктної діяльності на етапі планування вихователі та батьки формулювали бажані кінцеві результати, наприклад, задоволення від інтерактивного спілкування, отримання цікавої інформації та відпрацювання практичних навичок щодо творчої діяльності в напрямі патріотичного виховання дітей. Дослідження теми проєкту відбувалося завдяки збору необхідної інформації, її аналізу та внесенню пропозицій. Цей етап проєкту реалізовувався через участь вихователів і батьків у таких заходах, як «Зустріч із музеями», «Українці разом», у сюжетно-рольових іграх, наприклад, «Мораль сучасного українця», «Зустріч-позитивчик» творчого характеру, де учасники розробляли «Порадники з патріотичного виховання», а також спільну участь дітей, батьків та вихователів у «Веселих посиденьках». 3. Третій, підсумковий етап – етап результатів. На цьому етапі проєктної діяльності було підбито підсумки проєкту, відбулася презентація фотографій із проведених заходів, а також підготовлено виставку творчих робіт батьків і дітей.

У проєктній роботі ми використовували тренінги, що мають велику популярність серед

батьків. У тренінгах застосовують різні методи і техніки активного навчання: ділові, рольові та імітаційні ігри, аналіз конкретних ситуацій і групові дискусії. Тренінг ділового спілкування націлений на розвиток у батьків не тільки ефективних навичок міжособистісної взаємодії, а й на підвищення загального рівня їхньої компетентності в цій галузі.

Також було впроваджено метод Case-study, що передбачає перехід від методу накопичення знань до діяльнісного, практико орієнтованого підходу. Він часто застосовується на практиці для розвитку навички ухвалювати рішення й виконувати поставлені завдання. Мета цього методу: навчити батьків аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми, обирати альтернативні шляхи розв'язання, оцінювати їх, знаходити оптимальний варіант і формулювати програми дій. Аналізуючи конкретні ситуації, особливо важливо поєднувати індивідуальну роботу з проблемною ситуацією і груповим обговоренням пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Це дає змогу розвивати навички групової, командної роботи, що розширює можливості для розв'язання типових проблем. Завдяки проведенню індивідуального аналізу, обговоренню в групі, визначенню проблем, знаходженню альтернатив, вибору дій і плану їх виконання батьки отримують можливість розвивати навички аналізу і планування. Ще одна інноваційна форма роботи з батьками – лепбук, або «інтерактивна тематична тека». Це саморобна паперова книжечка з кишеньками, дверцятами, віконцями. У ній збирається матеріал з якоїсь певної теми. Водночас лепбук – це не просто виріб. Це прикінцевий етап самостійної дослідницької роботи, яку діти виконують разом з вихователем і батьками під час роботи над певною темою.

Крім того, було застосовано інші активні методи роботи. Наприклад, «Точка зору», що передбачає колективне обговорення педагогічної чи психологічної проблеми, вільний обмін думками, у процесі якого кожен з учасників обґрунтовує свою точку зору. «Батьківський турнір», для проведення якого учасники одержують спеціальні домашні завдання, готують їх заздалегідь, обмірковуючи виконання. Для проведення турніру обирають ведучого та журі (різновидом педагогічного турніру є брейн-ринг, що проводиться за встановленим сценарієм). «Родинний аукціон» – форма роботи з батьками, спрямована на активний обмін новими ідеями, думками, родинними виховними знахідками, їх захист та пропаганду; батьки також отримали диск зі структурованою інформацією щодо патріотичного виховання (інформація, відео, завдання для дитини). У вільний час батьки та дитина могли відкрити його та за

розробленою інструкцією разом продовжувати патріотичне виховання вдома. Були проведені також групові тренінги (із застосуванням методів мінілекцій, колективних презентацій, мозкового штурму, сюжетно-рольових ігор тощо), творча робота з виготовлення тематичних тек (метод лепбуків), «Родинний аукціон», «Веселі посиденьки» тощо.

Висновки. Отже, як переконуємося, сьогодні є багато різних форм і методів взаємодії педагогів та батьків, спрямованих на формування у дітей старшого дошкільного віку патріотичної вихованості. Найефективнішими серед них, на наше переконання, є семінари-практикуми, тренінги, анкетування, «Точка зору», «Батьківський турнір», «Родинний аукціон», педагогічний всеобуч, проєктна діяльність, Case-study, брейн-ринг.

Список використаних джерел

- Бех, І. Д., Кириченко, В. І., & Петрович, Ж. В. (2016). *З Україною в серці (тренінг з патріотичного виховання дітей та молоді): посібник*. Харків: «Друкарня Мадрид». 140 с.
- Бим-Бад, Б. М. (2002). Педагогический энциклопедический словарь. Москва: Большая рос. энцикл. 528 с.
- Валентьєва, Т. І. (2013). Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 17 (1), 121–128.
- Велитченко, Л. К. (2006). *Психологічні основи педагогічної взаємодії*. (Автореф. дис. д-ра психол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ. 44 с.
- Каньоса, Н. Г. (2015). *Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами: навч.-метод. посібник*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський нац. університет імені Івана Огієнка. 121 с.
- Колєнська, І. М. (2018). Особливості співробітництва вихователів з родинами дітей, які вступають в заклад дошкільної освіти. 36. наук. праць Полтавського держ. пед. університету імені В. Г. Короленка. Серія: «Педагогічні науки», 2, 95–98.
- Крутий, К. Л. & Фунтікова, О. О. (2010). *Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв*. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД. 324 с.
- Рудік, О. А. & Молодущкіна, І. В. (2013). *Взаємодія ДНЗ та сім'ї*. Харків: Вид. група «Основа». 222 с.
- Федірчик, Т. (2019). Педагогіка партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу в умовах нової української школи. *Гірська школа українських Карпат*, 21, 50–54.
- Шапар, В. Б. (2007). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків: Прапор. 640 с.
- Шинкарук, В. І. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ: Абрис. 742 с.

Відомості про авторів:

Журавльова Лариса Станіславівна

zhuravlova_larysa@mdpu.org.ua
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

Солонська Альона Артурівна

alena.aturovna@ukr.net
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.33842/22195203-2022-27-68-72

Матеріал надійшов до редакції 26. 11. 2021 р.
Прийнято до друку 05. 12. 2021 р.

References

- Bekh I. D., Kyrychenko V. I., Petrochko Zh. V. (2016). With Ukraine in the heart (training on patriotic education of children and youth). Manual. Kharkiv: «Drukarnia Madryd». 140p. [in Ukrainian].
- Bym-Bad B.M. (2002). Pedagogical encyclopedic dictionary. Moskva. 528p.
- Valentiev T. I. (2013). The essence, purpose, principles and forms of cooperation of a preschool educational institution with parents of senior preschoolers. Theoretical and methodological problems of raising children and students. 17(1), P. 121–128. [in Ukrainian].
- Velytchenko L. K. (2006) Psychological bases of pedagogical interaction. [Abstract of the dissertation of Candidate of Pedagogical Sciences]. Kyiv. 44p. [in Ukrainian].
- Kanosa N. H. (2015). Theory and methods of cooperation between schools and families. Educational and methodical manual. Kamianets-Podilsk. 121p. [in Ukrainian].
- Kolenska I. M. (2018). Features of cooperation of educators with families of children entering preschool education. Collection of scientific works. Poltava, P. 95–98. [in Ukrainian].
- Krutii K.L., Funtikova O.O. (2010). Preschool education: reference dictionary: more than 1000 terms, concepts and titles. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD. 324p. [in Ukrainian].
- Rudik O. A., Molodushkina, I. V. (2013). Interaction between schools and families. Kharkiv: Ed.group «Osnova». 222p. [in Ukrainian].
- Fedirchik T. (2019). Pedagogy of partnership as a factor of the formation of effective interaction of participants in the educational process in the new Ukrainian school. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*. 21, P.50–54. [in Ukrainian].
- Shapar V. B. (2007). Modern explanatory psychological dictionary. Kharkiv: Prapor. 640p. [in Ukrainian].
- Shynkaruk V. I. (2002). Philosophical encyclopedic dictionary. Kyiv: Abrys. 742p. [in Ukrainian].

Information about the authors:

Zhuravliova Larysa Stanislavivna

laura.195@ukr.net
Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine

Solonska Alyona Arturovna

alena.aturovna@ukr.net
Melitopol Bohdan Khmelnytsky
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhzhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2022-27-68-72

Received at the editorial office 26. 11. 2021.
Accepted for publishing 05. 12. 2021.